

vezetőktől irányított tömeg a rendőrség és katonaság teljes részvétlensége mellett gyilkolt minden örményt, aki útjába került, gyakran válogatott kínzásoknak vetve alá őket haláluk előtt (például a nők hüvelyébe vascsövet dugtak és azon át égő cigarettacsikkeket dobtak be). A táborban laktak olyanok is, akik az 1988-as, rémületes földrengés idején veszítették el otthonukat. Ekkoriban alkalmazták Örményország szomszédai: Törökország, Azerbajdzsán és Irán a blokádot, miközben a negyedik szomszéd, Grúzia a helybeli polgárháború miatt volt átjárhatatlan. Örményországot tehát elvágták a világtól, az egyetlen odavezető utat a légi járatok képezték. Soha még nem találkoztam emberekkel, akik annyira bizonytalanok lettek volna, hogy mikor jön el a nap, az óra, mint ezek az örmények. Holnap mindaz, ami köröskörül van, eltűnhet - mondták. És fölemlgették, hogy gyerekkorukban ugyanezt hallották nagyszüleiktől, akik átélték 1915-öt.

Mivel pedig a szegény, hárommillió Örményország sem lakást, sem munkát nem találhatott az azerbajdzsáni félmillió és a földrengés sújtotta másik félmillió menekültnek - ismételtén, mint annyiszor már a történelemben, az örmények a vándorutat választották. Jelenleg Lengyelországban körülbelül nyolc-tízezren vannak, többnyire illegálisan. Olyan sokan, hogy a lengyel határőrök visszafordítják az örményeket, nem törődve az érvényes meghívólevelekkel sem. Gyakran a piacokon találkozunk velük, amint a legkülönbélebb árukkal kereskednek. Elmegyünk mellettük, többnyire megvetően gondolva: "ruszkek". Nem is tudjuk, hogy milyen hatalmas kulturális hagyomány örökösei, miféle iszonyatos nemzeti tragédia hordozói.

*Grzegorz Górny
(ford: dcs)*

*****

A szamosújvári örmény Nagytemplom

A Szentháromság tiszteletére, a város főterén emelt Nagytemplom - többszöri nekifutásra - 1748 és 1839 között, eléggé kalandos körülmények között valósult meg. A hosszúra sikeredett építkezés eredménye a templom külső és belső megjelenése között mutatkozó stílusbeli különbség: az egységes barokk belső ugyanis meglehetősen eklektikusra sikeredett külsővel párosul. A Szilveszter pápa és a Világosító Szent Gergely nagyméretű szobraival ékesített impozáns főhomlokzatból egy nagyobb és két kisebb oldaltorony emelkedik. Ez a szokatlan megoldás az osztrák eredetű kéttornyos, valamint az Erdélyben divatosabb egytornyos templom kombinációjából született.

A templom építése három időszakra osztható. A munkálatok első szakasza 1748 őszén kezdődött. 1759-ben már készen volt a szentély, ahol szeptember 8-án megtartották az első misét. A következő évtizedekről ellentmondásos adatokkal rendelkezünk. 1776-ban Mária Terézia megengedte ugyan, hogy az örmény püspöki háztartás költségének kamatját a templom építésére fordítsák, de nem kizárt, hogy ezt az újabb építkezések helyett, az időközben előállt rongálások kijavítására költötték. Jogos ez utóbbira gondolni, mivel 1780-ban az omlófélben lévő torony miatt a Főkormányos megtiltotta a híveknek a templom látogatását. Vizsgálat céljából, két pallér kíséretében, még egy Mráz nevű mérnököt is kiküldtek a helyszínre, akik hiába érkeztek, mivel a torony a szemük láttára dőlt össze. Az új torony felépítése a templom második építési szakaszát jelenti. 1792-ig mesterek sora javította a károkat, mivel a "sokfelé ajánlott" *Jung József* pesti építőmester, egyéb elfoglaltságai miatt, a templom rendbehozatalát nem tudta felvállalni. Tetézte a bajt, hogy 1788-ban a tetőzetet villámcsapás érte, s a helyreállítás - bár sok pénzt felemésztett - nem

hozta meg a várt sikert 1792-ig, amikor sikerült Jung Józseffel megkötni a szerződést, a "sok év óta toldott-foldott templom végleges felépítésére". A jó nevű építőmester szamosújvári tevékenysége így a harmadik, befejező szakaszt nyitotta meg a templomépítés történetében. Jung megépítette a tornyot, kijavította a külső rongálódásokat, s az ő nevéhez fűződik a templombelső kialakítása is. Szamosújvári tevékenysége 1798-ban ért véget, de a munkálatok még hosszú éveken át folytak. 1800-ban a tornyot újabb villámcsapás éri, s így a templomot csak 1804. június 17-én tudták felszentelni. Az öröm alig néhány hónapig tartott, mivel a tornyot és a harangokat ismét villámcsapás érte. Ezt annyira elhúzódó tatarozás követte, hogy még 1839-ben is püspöki támogatást kértek hozzá.

Az építkezésen szép számban megfordult mesterek közül a templom szószékét 1798-ban készítő *Hoffmayer Simon* (1740 k. - 1800) kolozsvári szobrász és legjelesebb tanítványa, *Csűrös Antal* (1773-1842) különös figyelmet érdemel. Ez utóbbi készítette a két mellékoltárt (1800), a főhomlokzat szobrait, továbbá a díszes kapu 12 apostol-szobrát, amelyek az 1960-as évekig álltak a templom előtt. A galériáin levő faszobrok is az ő tehetségét dicsérik.

A templom legértékesebb műtárgya a román állam által nemrégiben visszaszolgáltatott festmény, amely a Rubens-iskola - talán személyesen Rubens - páratlanul szép műve.

Miklósi-Sikes Csaba

*****

Híradó

Fájdalmas hír: az EÖGYKE alapító tagja, vitéz **Ákontz Rezső** 78 évesen elhunyt. Február 3-án mutattak be szentmisét lelki üdvéért a Pasaréti templomban, 4-én helyezték örök nyugalomra a kápolnasnyéki temetőben. A család fájdalmában őszintén osztozunk, az elhunyt emlékét megőrizzük.

Köszönetünket fejezzük ki Lukács József nyugdíjas egyesületi tagunknak az erzsébetvárosi templom javára nyújtott 5.000 Ft. adományáért.

Számos olvasónk kifogásolta, hogy januári számunkban aláírás nélkül jelent meg a dr. Issekutz Saroltával készült interjú. Minden kétkedő olvasónktól elnézést kérünk: az interjút a lap szerkesztője, Dávid Csaba (Budapest) készítette.

Szándékos titkolózásról szó sem volt.

*****

Gudenus János József felhívása:

Az örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája című kötet reményeink szerint a 2000-ik, millenniumi évben jelenik meg.

Kérem a tisztelt olvasók segítségét, hogy a családok feldolgozásához leszármazási táblázatokat, gyászjelentéseket, anyakönyvi kivonatokat küldjenek.

A következő családok adatai kerülnek feldolgozásra:

Balta, Bocsánczy, Bogdánffy, Buzát, Capdebo (baraczházi), Csiky (erzsébetvárosi), Csomák, Czárán (seprősi), Dániel báró és nemes (szamosújvárnémeti), Gajzágó (apanagyfalusi), Gáspár, Gorove (gátanyai), Govrik (fegyverneki), Gyertyánffy (bobdai), Hankovics, Hollósi (gertenyesi), Issekutz (1758), Issekutz (marosvásárhelyi), Issekutz (1760), Jakabffy, Jeremiás, Kabdebo (talpasi), Kápri báró, Karátsonyi gróf és nemes (beodrai), Kiss báró és nemes (eleméri és ittebei), Korbuly (lompéti), Kövér (gyergyószentmiklósi), Kövér (rétháti), Kristóf alias Jakabfy, Lászlóffy, Lázár, Lengyel (ebesfalvi), Lukács báró és nemes (erzsébetvárosi), Markovits (kisterpesti, spizzai gróf), Mártonffy, Novák (szentmiklósi), Pap